

SVENSKT NÄRINGSLIV

Utbildningsdepartementet
Gymnasie- och vuxenutbildningsenheten
103 33 Stockholm

Vår referens/dnr:
2024-44

Er referens/dnr:
U2024/00585

2024-06-10

Remissvar

Växla yrke som vuxen – en reformerad vuxenutbildning och en ny yrkesskola för vuxna

En väl fungerande yrkesutbildning för vuxna är av stor vikt för näringslivets kompetensförsörjning. Yrkesutbildning på gymnasial nivå är den utbildningsnivå som flest företag efterfrågar vid rekrytering. Yrkesutbildningen för vuxna på gymnasial nivå är en viktig utbildningsform för individer som vill etablera sig på arbetsmarknaden eller för de som vill byta yrkesbana. För att systemet för yrkesvux bättre ska svara mot efterfrågan och arbetslivets behov krävs reformer.

Enligt Svenskt Näringslivs återkommande undersökning Rekryteringsenkäten söker hälften av alla företag som vill rekrytera en person med gymnasial yrkeskompetens. Bristen på gymnasialt yrkesutbildade är redan idag stor och enligt Svenskt Näringslivs beräkningar kommer det saknas 290 000 individer med gymnasial yrkeskompetens år 2035. Kompetensbristen är ett problem som hotar Sveriges konkurrenskraft och som kraftigt försvårar energieffektiviseringen, bostadsbyggandet och den gröna omställningen.

Kompetensbristen är idag utbredd över hela landet och är trots försämrad konjunktur under hösten fortsatt stor i alla sektorer. En tydlig majoritet av Sveriges företag uppger att det är svårt att rekrytera och var fjärde rekryteringsförsök misslyckas helt.

Reformbehovet är stort inom yrkesvux

Svenskt Näringsliv har identifierat en rad utmaningar och utvecklingsområden för att yrkesvux (regional yrkesinriktad vuxenutbildning) ska bli mer effektiv och ändamålsenlig som utbildningsform och stärkas som kompetensförsörjare till arbetslivet.

De viktigaste reformområdena ur Svenskt Näringslivs perspektiv rör bl.a.:

- Ett stärkt branschinflytande över yrkesutbildningen
- Bredare utbud av yrkesutbildning på gymnasial nivå
- Starkare koppling till arbetsmarknadens kompetensbehov
- Stärkt tillgång och tillgänglighet
- Stärkt kvalitet och attraktivitet

Svenskt Näringsliv Confederation of Swedish Enterprise

Postadress/Address: SE-114 82 Stockholm Besök/Visitors: Storgatan 19 Telefon/Phone: +46 (0)8 553 430 00
svensknaringsliv.se Org. Nr: 802000-1858

Vidare efterfrågar Svenskt Näringsliv ett skifte i synen på yrkesutbildning inom vuxenutbildningen. Delar av utbildningsinsatserna inom komvux har ett tydligt individfokus, och det behövs. När det gäller yrkesvux och den sammanhållna yrkesutbildningen behövs dock ett mycket tydligare fokus på kompetensförsörjning, att säkerställa att utbildningarna svarar mot arbetsmarknadens behov samt att utbildningen tillgängliggörs för de som har goda förutsättningar att tillgodogöra sig utbildningen och sedan vara verksamma inom det yrke utbildningen förbereder för. Svenskt Näringsliv anser att den kommunala vuxenutbildningens uppdrag att utgöra en bas för den nationella och regionala kompetensförsörjningen till arbetslivet på ett tydligare sätt ska återspeglas i urvalsregler och antagningsprocess till all sammanhållna yrkesutbildning.

Övergripande om Yrkesvuxutredningen

Utredningen *Långsiktig och behovsanpassad yrkesutbildning för vuxna (U2022:05)*, även kallad Yrkesvuxutredningen, hade flera viktiga uppdrag som sammantaget syftade till att stärka vuxenutbildningen och skapa bättre förutsättningar för att bedriva yrkesutbildning på gymnasial nivå.

Utredningens viktigaste uppdrag i de ursprungliga direktiven rörde bland annat;

- Översyn av urvalsreglerna
- Möjlighet till riksrekrytering
- Stärkt långsiktighet i statsbidraget
- Stärkta incitament att anordna dyra yrkesutbildningar och förutsättningar för breddat utbud
- Utbildningsmodell för att kombinera anställningar med utbildning
- Ny utbildningsmodell med stark koppling mellan arbetsplatser och utbildning
- Fler utbildningsvägar
- Flexiblare villkor för användande av statsbidrag

I juni 2023 utökades Yrkesvuxutredningens uppdrag med ett tilläggsdirektiv om att ta fram en ny modell för yrkesutbildning på SeQF4 enligt modellen för yrkeshögskolan. Svenskt Näringsliv välkomnar uppdraget och utredningens förslag.

Det var angeläget att Yrkesvuxutredningen lämnade förslag som främjar yrkesutbildningen inom komvux mål om att bidra till den regionala och nationella kompetensförsörjningen till arbetslivet. Utredningen har fångat yrkesvux roll för kompetensförsörjningen i några kapitel, samtidigt som det helt saknas i andra. Vilket innebär att det på vissa områden saknas viktiga förslag.

Svenskt Näringsliv anser att en rad förutsättningar som föreslås gälla inom yrkesskolan även skulle stärka yrkesvux om samma förutsättningar applicerades där. Det gäller till exempel arbetslivets inflytande över utbildningarna, fler vägar för initiativ till yrkesutbildning, riksrekrytering och urvalsregler. Det är därför beklagligt att utredningen avstod från att utreda och lämna förslag som ytterligare skulle kunna stärka förutsättningarna i yrkesvux, trots att det rymdes inom uppdraget.

Kapitel 3: En ny yrkesskola för vuxna

Yrkesutbildning på gymnasial nivå är den mest efterfrågade utbildningsbakgrunden när svenska företag rekryterar. Kompetensbristen är omfattande i så gott som alla branscher och svårigheter att rekrytera individer med rätt yrkeskompetens har legat på höga nivåer under lång tid. Utifrån den stora kompetensutmaningen finns behov av reformer inom yrkesvux, men även ett behov av fler vägar till yrkesutbildning på gymnasial nivå som svarar mot arbetslivets kompetensbehov som fler kan ta del av.

Det finns idag en rad brister inom yrkesvux gällande bland annat tillgänglighet och vita fläckar i utbildningsutbudet. Det är bra att planerings- och dimensioneringsreformen är på plats – implementeringen och utvecklingen av denna är fortsatt mycket viktig – och att utredningen i betänkandet lägger en rad förslag som kan komma att leda till ett breddat utbud inom yrkesvux. Svenskt Näringsliv anser dock att det behöver finnas fler vägar att ta initiativ till yrkesutbildning på SeQF4 för att ytterligare stärka tillgången och tillgängligheten på efterfrågad yrkesutbildning för stärkt kompetensförsörjning till näringslivet.

Svenskt Näringsliv välkomnar därför utredningens förslag om yrkesskola. Modellen för yrkeshögskolan har visat sig framgångsrik och levererar goda resultat. Svenskt Näringsliv bedömer att yrkeshögskolans modell applicerad på gymnasial nivå (SeQF4) kan bli ett viktigt komplement till yrkesvux och stärka kompetensförsörjningen av relevant yrkeskompetens till näringslivet inom en rad branscher.

Svenskt Näringsliv vill i sitt svar summera viktiga principer och förutsättningar för ett tillstyrkande:

Viktiga principer som Svenskt Näringsliv ser som centrala för att systemet ska fungera;

- Samma villkor, principer och förutsättningar ska gälla för yrkesskolan som för yrkeshögskolan.
- Yrkesskolan ska präglas av efterfrågestyrd yrkesutbildning, med en stark förankring hos arbetslivet och respektive bransch samt med läranderesultat i fokus.
- De monetära kostnaderna för företagen för den gymnasiala yrkesutbildningen ska **inte** öka.

I förhållande till andra aktuella reformer och processer vill Svenskt Näringsliv även understryka vikten av att:

- Reformarbetet inom yrkesvux fortsätter.
- Implementeringen och utvecklingen av planerings- och dimensioneringsunderlagen fortsätter. Yrkesskolans roll i detta arbete förtydligas.
- Statsbidrag för investeringar i och förvaltande av utbildningsmiljöer så som branschskolor behöver komma på plats.

Yrkesskolan kan även spela en viktig roll för omställningen på svensk arbetsmarknad. Svenskt Näringslivs rapport *Omställningsindikatorn* visar att 3 av 4 yrkesverksamma är intresserade av att studera i någon utsträckning de kommande två åren. Utav dessa är 48 procent intresserade av att studera yrkesutbildning på gymnasial nivå. Det är idag mycket svårt att få fram relevanta utbildningar, och att dessa tillgängliggörs, för de som behöver fördjupa eller förnya sin kompetens på SEQF4-nivå. För målgruppen yrkesväxlare kan därför denna utbildningsform komma att spela stor roll.

Att öppna en ny väg för utbildning på gymnasial nivå kan stärka kompetensförsörjningen till näringslivet i stort, men framför allt bli avgörande för kompetensförsörjningen till smala, specialiserade yrken som idag saknar formella utbildningsvägar i det offentliga systemet. Yrkesskolan kan möjliggöra för utbildningar med nytt innehåll som är viktiga för näringslivet, men som inte finns inom dagens system.

En fördel med förslaget, som baseras på yrkeshögskolans modell, är att utgångspunkten tas i arbetslivets kompetensbehov och att arbetslivet har ett reellt inflytande över utbildningens innehåll, utformning och antagning av studerande. Detta bidrar till hög relevans, kvalitetssäkring och goda möjligheter till jobb efter utbildningen. Svenskt Näringsliv vill betona vikten av att yrkeshögskolans särart är styrande även för yrkesskolan.

Utredningens förslag om yrkesskola har ett mer långsiktigt perspektiv och återspeglar yrkeshögskolemodellen i större utsträckning än vad förordningen som styr Nationell yrkesutbildning (NY) gör. Svenskt Näringsliv förordar att NY i så stor utsträckning som möjligt utformas i enlighet med förslaget om yrkesskolan.

Det bör beaktas att utredningens konsekvensbeskrivning av om hur yrkesskolan kan komma att påverka befintliga utbildningssystem inte är tillräckligt omfattande. Svenskt Näringsliv hade önskat en mer utförlig konsekvensanalys av hur införandet av yrkesskolan kan komma att påverka befintliga utbildningsformer, primärt yrkesvux. Förhoppningen är att dessa system kan samexistera och komplettera varandra. Det finns en även risk för en svag nationell förankring, vilket ställer krav på dialog mellan bransch- och arbetsgivarorganisationer och förvaltande myndighet.

Det är centralt att utfallet och utvecklingen av NY utvärderas och följs upp löpande, däribland dess effekter på kompetensförsörjningen och eventuell påverkan på andra utbildningsformer. Det är viktigt lärdomar tas tillvara och leder till utveckling.

Givet förutsättningarna med en pågående pilotverksamhet bör processerna, med löpande utvärdering av NY och behandlandet av förslaget om yrkesskola, fortgå parallellt. Svenskt Näringsliv ser en risk i att genomföra piloten och utvärdera först i efterhand, för att sedan genomföra en ny remissrunda om förslaget om yrkesskola. Att det blir ett tomrum mellan pilot och permanent form, där det som byggts upp stannar upp eller försvinner.

Svenskt Näringsliv företräder ett brett spektrum av branscher där yrkesskolan bedöms kunna få olika roll och betydelse. Företagen inom olika branscher har också olika förutsättningar att vara engagerade och aktiva i utbildningarna på det sätt som förväntas enligt förslaget.

I Svenskt Näringslivs remissvar har därmed de olika behoven och förutsättningar viktats.

Svenskt Näringsliv ställer sig positiva till initiativet att öka tillgång och tillgänglighet till yrkesutbildning på gymnasial nivå, genom att Myndigheten för yrkeshögskolan får breddat uppdrag och kan bevilja medel även på SeQF4.

Med utgångspunkt i de av Svenskt Näringsliv identifierade förutsättningarna tillstyrker Svenskt Näringsliv förslaget om yrkesskola under förutsättning att:

1. Samma villkor, principer och förutsättningar gäller för yrkesskolan som för yrkeshögskolan.
2. Tydliga riktlinjer för vad som avses med kompletterande utbud tas fram i dialog med näringslivet.
3. Pilotverksamheten inom NY utvärderas löpande och lärdomar tas till vara.
4. Att yrkesskolans påverkan på kompetensförsörjningen och på resterande utbildningssystem analyseras enligt utredningens förslag i kapitel 12: *Uppföljning och utvärdering*.
5. Implementeringen och permanentandet av yrkesskolan inom Myndigheten för yrkeshögskolan utvärderas löpande i dialog med arbetslivet och justeras vid behov.

Nedan följer kommentarer på ett urval av förslagen i kapitel 3.

3.2 En ny utbildningsform – yrkesutbildning för vuxna

Svenskt Näringsliv **tillstyrker förslagen i 3.2** och vill särskilt kommentera;

3.2.2 Målgrupp för yrkesskolan och avgränsningar mot andra utbildningar

Svenskt Näringsliv delar utredningens bedömning om målgrupp för yrkesskolan. Vilken den tänkta målgruppen är ska avspeglas både i urvalsreglerna och i möjligheten att ställa förkunskapskrav även inom NY.

3.2.3. Yrkesskolan ska vara ett komplement till annan vuxenutbildning

Utbildningsutbudet inom yrkesskolan ska vara kompletterande. För att förtydliga på vilket sätt yrkesskolan kan vara ett komplement till annan yrkesutbildning för vuxna på SeQF4 är det viktigt med en tydlig definition av vad *kompletterande* innebär.

Svenskt Näringslivs definition av ett kompletterande utbud innebär följande:

- Nya yrkesutbildningar – yrkesutbildningar på gymnasial nivå som inte finns i det formella utbildningssystemet för vuxna idag, mot yrkesroller som inte erbjuds inom yrkesvux eller som skiljer sig i utbildningsutförande
- Yrkesutbildning enligt ett nationellt yrkespaket som inte erbjuds alls
- Yrkesutbildning enligt ett nationellt yrkespaket som erbjuds, men inte i tillräcklig omfattning (antal platser eller geografisk närhet)

3.2.4 Definitioner

Definitionen av *årsplats* inom yrkesskolan är rimlig. Detta får dock inte begränsa hur utbildningen utformas. Svenskt Näringsliv vill poängtera vikten av flexibilitet i utbildningarna, både sett till studiestart och studietakt, för att passa den tilltänkta målgruppen.

3.3 Utbildningen i yrkesskolan

Svenskt Näringsliv **tillstyrker förslagen i 3.3**, förutom förslag 3.3.13. och vill särskilt kommentera;

3.3.1 Vem ska få anordna utbildning i yrkesskolan?

Idag är yrkesutbildningen på gymnasial nivå för vuxna begränsad till kommunernas vilja, förmåga och intresse att bedriva eller upphandla yrkesutbildning inom yrkesvux. I det föreslagna systemet för yrkesskolan, med en mångfald av möjliga utbildningsanordnare,

kommer fler vägar och möjligheter finnas för näringslivet att ta initiativ för att få till stånd yrkesutbildning. Detta genom att möjliggöra för företag eller bransch att kroka arm med en utbildningsanordnare, offentlig eller fristående, för att få till en yrkesutbildning på gymnasial nivå som motsvarar kompetensbehovet för yrket, men som saknas inom yrkesvux.

3.3.4 Det ska finnas en ledningsgrupp för utbildningar i yrkesskolan &

3.3.5 Ledningsgruppens ansvar

Svenskt Näringsliv vill understryka vikten av att majoriteten av ledamöterna i ledningsgruppen är företrädare från arbetslivet. Det är en viktig del i att säkerställa den tydliga kopplingen mellan utbildningen och arbetslivets kompetensbehov. Ledningsgruppen utgör en viktig funktion i flera delar av utbildningen – från utformande av innehåll till antagning och urval av sökande till utfärdade av examensbevis och kvalitetssäkring – vilket beskrivs i förslagen.

Utbildningarna inom yrkesskolan behöver vara efterfrågestyrda med en god förankring hos arbetslivet och respektive bransch. Berörd bransch- och arbetsgivarorganisation bör rådfrågas vid handläggning av ansökan om att starta ny utbildning inom berörd bransch. Utbildningens förankring i arbetslivet ska säkerställas genom avsiktsförklaringar eller liknande. Den goda förankringen är en förutsättning för att säkerställa efterfrågan hos arbetslivet, men också för att ytterligare säkerställa att utbildningarna leder till goda resultat i form av efterfrågade kompetenser och jobb.

3.3.7 Utbildningar i yrkesskolan ska kunna omfattas av nationellt likvärdigt innehåll

Att yrkesskolan är mindre reglerad sett till innehållet än vad yrkesvux är innebär en styrka och möjliggör förutsättningar att få till nya utbildningar som inte finns idag. Det ställer samtidigt krav på företag och branscher att tydliggöra och kommunicera kompetensbehoven gällande grundläggande branschkrav för specifika yrkesroller och eventuella krav på certifikat eller yrkesbevis. Om bransch- och arbetsgivarorganisation efterfrågar nationellt likvärdigt innehåll är det bra att Myndigheten för yrkeshögskolan har möjlighet att bevilja sådana branschkrav och meddela föreskrifter för berörd utbildningsinriktning. Motsvarande möjlighet finns inom yrkeshögskolan idag.

3.3.8 Arbetsplatsförlagt lärande ska vara obligatoriskt i utbildningar som leder till examen

Lärande i arbete (LIA) är en viktig del av yrkeshögskolans modell. Det är ett tillfälle att öva yrkeskunskaperna, prova på att arbeta inom yrket utbildningen leder till och agerar ofta som en språngbräda till jobb efter examen. Krav på LIA för utbildningar som leder till examen är bra, likväl som möjligheten att ansöka om dispens vid behov så som utredningen *Framtidens yrkeshögskola* föreslår ska gälla för yrkeshögskolan.

3.3.10 Validering ska vara en möjlighet för studerande i yrkesskolan

Den tänkta målgruppen för yrkesskolan utgörs av vuxna som är yrkesväxlare eller som vill stärka sin ställning på arbetsmarknaden. Det innebär att individer kan ha med sig reell kompetens som inte formaliserats på papper. Att validera blir därför ett viktigt verktyg att pröva vilka färdigheter och kunskaper som individen redan har. Det gör att den studerande inte behöver läsa om moment och kan gå igenom utbildningen snabbare.

3.3.13 Utbildning i yrkesskolan ska få tillgodoräknas i en examen från komvux

Utredningen lägger förslag om att studerande som tar examen från yrkesskolan, och saknar

gymnasieexamen sedan tidigare, ska kunna få yrkeskurserna tillgodoräknade i en allmän examen från komvux.

Svenskt Näringsliv välkomnar ambitionen i detta förslag och att utredningen vill främja möjligheterna till progression för studerande. Även om behovet av en allmän examen endast bör bli aktuellt för en begränsad del av de studerande givet målgruppen för yrkesskolan. Det är viktigt att undvika inlåsningseffekter och det är väl känt att möjligheten till progression är en faktor som påverkar attraktiviteten för utbildningar. Möjligheten till progression genom högre utbildning är också viktigt för möjligheterna att utvecklas inom vissa branscher.

Svenskt Näringsliv har dock svårt att se hur detta förslag ska tillämpas i praktiken, framför allt för de utbildningar som innehåller kurser som inte finns inom de nationella yrkespaketen, och efterfrågar därmed en vidare analys.

Svenskt Näringsliv vill poängtera att det primära syftet med yrkesskolan är att utbildningen ska förbereda den studerande för det yrke som utbildningen leder till, att den studerande ska få jobb och stärka kompetensförsörjningen.

Inom ramen för yrkesskolan finns förhoppning om att nya yrkesutbildningar ska växa fram. För yrkeskurser som saknar motsvarighet inom komvux blir det i praktiken svårt att sätta komvuxbetyg på. Svenskt Näringsliv anser att validering för betyg sannolikt är en bättre väg gällande dessa kurser. När kurserna inom yrkesskolan motsvarar yrkeskurser inom ramen för ett nationellt yrkespaket är utredningens förslag bra. I de fall en studerande behöver ett högre betyg än vad tillgodoräknandet innebär för ett utbildningsval anser Svenskt Näringsliv att möjlighet att validera yrkeskunskaperna ska finnas.

En framtida implementering av förslaget bör omfatta medel för informations- och implementeringsinsatser samt nationella riktlinjer eller stödmaterial till kommunerna/huvudmännen.

3.4 De studerande i yrkesskolan

Svenskt Näringsliv **tillstyrker förslagen i 3.4.** och vill särskilt kommentera;

3.4.1 Behörighet till yrkesskolan

Svenskt Näringsliv anser att det ska vara möjligt att ställa sådana förkunskapskrav som ledningsgruppen anser nödvändiga för att den studerande ska kunna nå lärandemålen och sedan kunna vara verksam inom yrket utbildningen förbereder för. Möjligheten att ställa förkunskapskrav kan vara en viktig komponent i att säkerställa att de studerande kan läsa korta effektiva yrkesutbildningar. Att det finns möjlighet att ställa förkunskapskrav är inte minst viktigt för att tillgängliggöra effektiv utbildning för vuxna som vill yrkesväxla, bredda eller fördjupa sin yrkeskompetens bl.a. med hjälp av omställningsstudiestödet och har med sig utbildning/kompetenser/yrkeserfarenheter m.m. sedan tidigare.

Det är respektive utbildnings ledningsgrupp som ska avgöra när särskilda krav ska ställas och vad de ska innehålla. De särskilda kraven ska kunna utgöras av yrkeserfarenhet, tidigare yrkesutbildning eller i form av villkor som är en förutsättning för utbildningens speciella inriktning eller det yrkesområde som utbildningen förbereder för.

Möjlighet till förkunskapskrav behöver finnas inom yrkesskolan, precis som i yrkeshögskolan, för att säkerställa att utbildningarna inte blir längre än de behöver vara och att de studerande svarar mot kompetenskraven efter utbildning.

3.4.2 Urval till yrkesskolan.

Utredningens förslag till urvalsregler innebär stärkt tillgänglighet för individer som har förutsättningar att snabbt tillgodogöra sig utbildningen. Det är viktigt för genomströmningen att urvalsprocessen tar hänsyn till den studerandes möjlighet att tillgodogöra sig utbildningen. Svenskt Näringsliv vill även se att hänsyn tas till individens möjligheter att efter avklarad utbildning kunna vara verksam inom yrket utbildningen förbereder för.

3.5 Godkännande av utbildning i yrkesskolan

Svenskt Näringsliv **tillstyrker förslagen i 3.5** och vill särskilt kommentera:

3.5.1. Myndigheten för yrkeshögskolan ska godkänna och besluta om statsbidrag till yrkesskolan

Svenskt Näringsliv välkomnar utredningens förslag om att utbildningsanordnare inom yrkesskolan ska kunna ansöka om statsbidrag för utbildning som genomförs vid en branschskola. En långsiktig ekonomisk modell behöver finnas för branschskolorna, som innehåller både statsbidrag för uppbyggnad och förvaltning av anläggningar samt för att skicka studerande till branschskolor. Skolverket bör vara ansvarig myndighet för att hantera frågor gällande branschskolor för att främja användandet av branschskolor inom yrkesvux och gymnasieskolan. Dock är möjligheten som förslaget innebär en viktig pusselbit i att tillgängliggöra branschskolorna även för studerande inom yrkesskolan.

Svenskt Näringsliv vill att samma möjlighet, att ansöka om extra statsbidrag för att finansiera att delar av utbildningen genomförs vid branschskola, ska finnas inom yrkesvux. Se Svenskt Näringslivs förslag i inledningen av kapitel 5: *Ett mer långsiktigt och flexibelt statsbidrag för yrkesutbildning inom komvux* nedan.

3.5.2. Vilka utbildningar ska prioriteras vid beslut om statsbidrag?

I utredningens förslag anges faktorer som Myndigheten för yrkeshögskolan ska ta särskild hänsyn till vid fördelning av statsbidrag. Punkt tre i listan är i vilken grad en utbildning finansieras av arbetslivet. Svenskt Näringsliv anser att det är avgörande att medfinansieringen inom yrkesskolan har samma definition och innebörd som inom yrkeshögskolan. Begreppet *medfinansiering* inom yrkeshögskolans modell skiljer sig från begreppets innebörd inom yrkesvux. Medfinansieringen från arbetslivet inom yrkeshögskolan innebär engagemang i ledningsgrupp, mottagande av studerande på LIA m.m. Det är **inte** en monetär medfinansiering och det är avgörande att yrkeshögskolans innebörd av begreppet är det som blir styrande även för yrkesskolan. Ett implementerande av yrkesskolan ska inte leda till ökade monetära kostnader för företagen.

Svenskt Näringsliv förordar att punkt 3 justeras till: **medfinansieras av arbetslivet.**

3.6 Dimensionering och uppföljning

Svenskt Näringsliv **tillstyrker förslagen i 3.6** och vill särskilt kommentera:

Svenskt Näringsliv anser att yrkesskolan ska växa och utvecklas i takt med efterfrågan från arbetslivet. Det är viktigt att yrkesskolan löpande följs upp och utvärderas av Myndigheten för yrkeshögskolan tillsammans med arbetslivets parter.

Kapitel 4: Från ansökan till antagning i komvux

Svenskt Näringsliv tillstyrker förslag 4.5.1. om att elever ska kunna antas till sammanhållna utbildningar inom komvux. Förslaget innebär en förenklad antagningsprocess för kommunerna och har fördelar för individen som i början av sin utbildning får besked om antagning till hela utbildningen istället för till enskilda kurser som idag. Svenskt Näringsliv vill dock understryka behovet av mer omfattande förändringar, inte minst gällande urvalsreglerna till sammanhållen yrkesutbildning inom komvux.

Sverige i likhet med många andra länder står inför stora demografiska utmaningar. Arbetsgivarnas tillgång till medarbetare med rätt kompetens är helt avgörande för att vi ska hålla jämna steg med omvärlden, teknikutvecklingen och den gröna omställningen. Ett av de största hindren idag är bristen på personer med gymnasial yrkesutbildning. Svenskt Näringsliv hade därför stora förhoppningar om att utredningen skulle lämna förslag som kan bidra till att fler, även de i lägre prioriterade målgrupper, kan läsa en gymnasial yrkesutbildning inom komvux.

Den snabba teknikutvecklingen gör att kompetensbehoven utvecklas och leder till att många yrkesverksamma behöver ha möjlighet att bygga på sin kompetens eller studera för att byta yrke. Dagens system där yrkesverksamma prioriteras lägst är olyckligt när kompetensbristen är stor. Det finns en stor potential för yrkesutbildningen inom komvux att hjälpa individer att bygga på kompetens, ställa om och bidra till kompetensförsörjningen. I synnerhet när vi har ett nytt omställningssystem på plats.

I utredningens analys i kapitel 4 saknar Svenskt Näringsliv arbetslivets perspektiv. När det gäller de problem som utredningen lyfter fram kring tillämpningen av urvalsreglerna, svårigheterna i att bedöma vilka som har tillräckliga förutsättningar att tillgodogöra sig utbildningen samt avsaknaden av möjlighet att ställa förkunskapskrav drabbar det inte bara individer och användandet av samhällets resurser. Det får även negativa effekter på kompetensförsörjningen och påverkar därmed arbetsgivare inom både privat och offentlig sektor. Denna aspekt saknas i kapitlet trots att det är ett av komvux grunduppdrag.

Med utgångspunkt i den stora bristen på gymnasial yrkeskompetens, i utredningens direktiv och den kommunala vuxenutbildningens uppdrag att utgöra en bas för den nationella och regionala kompetensförsörjningen till arbetslivet, är det anmärkningsvärt att utredningen inte presenterar några förslag som syftar till att avhjälpa de problem som beskrivs i kapitlet.

I kapitlet saknas även en analys kring hur behovet av omställning och det nya omställningsstudiestödet kan komma att påverka efterfrågan på utbildning inom komvux. Svenskt Näringslivs rapport *Omställningsindikatorn* visar att 3 av 4 yrkesverksamma är

intresserade av att studera, varav 48 procent inom komvux/yrkesvux. Denna grupp har idag inte tillgång till studier inom yrkesvux i tillräcklig utsträckning.

Svenskt Näringsliv ser positivt på de förberedande insatser som görs för att rusta individer och stärka förutsättningarna för individen att påbörja och genomföra en sammanhållen yrkesutbildning. Det är viktigt att individen har rätt förutsättningar för att klara en sammanhållen yrkesutbildning. Dessa förberedande insatser kan behöva kompletteras med extra stöd även under den fortsatta utbildningen.

Förändrade urvalsregler bör gälla all sammanhållen yrkesutbildning

Svenskt Näringsliv är positiva till utredningens resonemang som ligger till grund för förslag om förändrade urvalsregler i Kapitel 6: *En reformerad lärlingsutbildning för vuxna* och Kapitel 7: *Det behövs bättre förutsättningar att snabbt möta nya stora utbildningsbehov* samt att nya vägar till yrkeskompetens på gymnasial nivå testas inom ramen för förslaget om yrkesskola.

Där har utredningen på ett bra sätt fångat upp arbetsmarknadens perspektiv, lyfter kompetensförsörjningsmålet och föreslår förändrade urvalsregler. Dessa förslag kommer dock inte leda till förändringar som motsvarar omfattningen av kompetensbehoven. Kompetensbehoven skriande. Därför behöver förändringar göras även inom antagningen till sammanhållen yrkesutbildning inom yrkesvux som helhet.

Svenskt Näringsliv vill se yrkesvux stärks som kompetensförsörjare till arbetslivet och stärks som en kraft för omställning på svensk arbetsmarknad. Där är urvalsreglerna en viktig faktor. Svenskt Näringsliv föreslår därför att urvalsreglerna ändras för all sammanhållen yrkesutbildning inom komvux.

Svenskt Näringsliv föreslår följande skrivning:

- Urvalsreglerna i förordning (2011:1108) om vuxenutbildning ska ändras när det gäller sammanhållen yrkesutbildning inom komvux. Vid urval ska hänsyn tas till vilken sökande som har bäst förutsättningar att tillgodogöra sig utbildningen och arbeta inom yrket som utbildningen förbereder för.

Svenskt Näringsliv förordar även att:

- Branscherna ska på en nationell nivå kunna förordar mer branschspecifika urvalsregler inom ramen för de nationella yrkesråden.
- Kommuner och utbildningsanordnare, i samarbete med arbetslivet som efterfrågar utbildningen, ska vid behov ha möjlighet att formulera och ställa förkunskapskrav till sammanhållen yrkesutbildning inom komvux.

Nya urvalsregler kan bidra till ökad genomströmning

Enligt utredningens kartläggning anger drygt 60 procent av kommunerna att urval är vanligt, eller relativt vanligt (*Figur 1.1*). I de fall urval behöver göras är det avgörande att individer som står nära arbetsmarknaden eller är yrkesverksamma, och har goda möjligheter att tillgodogöra sig utbildningen, kan ta del av utbildningen. Detta bör bidra till en ökad genomströmning och stärkt kompetensförsörjning. Denna grupp brukar sällan vara en

majoritet, därmed bör individer som står längre från arbetsmarknaden även fortsatt ha tillgång till yrkesutbildning.

Komvux rymmer två viktiga perspektiv. Det ena är individperspektivet och handlar om att rusta individer genom att ge tillgång till utbildning på grundläggande och gymnasial nivå, möjlighet att lära sig svenska, ge möjlighet att ta gymnasieexamen eller läsa in en behörighet till högre utbildning. Den andra delen handlar kompetensförsörjning, om att erbjuda sammanhållen yrkesutbildning som ska leda till jobb och stärka kompetensförsörjningen. De olika perspektiven medför olika fokus och syften, och därmed bör olika krav och förutsättningar kunna gälla vid antagning till utbildning.

Givet de brister som framkommer i kartläggningen och det faktum att dagens urvalsregler inte är baserade i en tidigare utredning (Komvuxutredningen föreslog andra urvalsregler) anser Svenskt Näringsliv att det är mycket angeläget att dagens regler ändras. Det är viktigt att snabbt korrigera faktorer som hindrar kompetensförsörjningen, genomströmningen och bidrar till strukturer där individer antas till utbildning som inte kan tillgodogöra sig den och hoppar av.

Kapitel 5: Ett mer långsiktigt och flexibelt statsbidrag för yrkesutbildning inom komvux

Utredningen har haft i uppdrag att analysera om bestämmelserna för yrkesvux är ändamålsenliga och ta ställning till om åtgärder behöver vidtas för att skapa fler utbildningsplatser i relativt dyra yrkesutbildningar där det finns stor efterfrågan på arbetskraft.

Under 2021 nyttjade kommunerna 61 % av de tilldelade medlen för yrkesvux. Orsakerna till att statsbidraget för regionalt yrkesvux är underutnyttjat är flera, däribland de bristande planeringsförutsättningarna som följer av att besluten är ettåriga.

Ett viktigt utvecklingsområde inom yrkesvux är att stärka långsiktigheten och planeringsförutsättningarna, då detta påverkar möjligheterna att erbjuda ett bredare utbud av utbildningar som svarar mot hela arbetsmarknadens kompetensbehov. En starkt långsiktighet är även viktigt för att främja uppstart av nya, dyrare, yrkesutbildningar som är viktiga för näringslivets kompetensförsörjning.

Svenskt Näringsliv vill i sammanhanget lyfta behovet av en statlig finansieringsmodell för investeringstunga miljöer. Förbättrad modell och ökad långsiktighet för statsbidraget kan minska några hinder, men mer behövs för att få till fler dyra yrkesutbildningar där det finns en efterfrågan från arbetslivet. Förslagen om förändringar statsbidraget i detta kapitel behöver kompletteras med bland annat stärkta förutsättningar att investera i utbildningsmiljöer för investeringstunga utbildningar. Se vidare resonemang under 5.3.7.

I kapitel 3: *En ny yrkesskola för vuxna* har utredningen lyft in ett förslag om möjlighet till utökat statsbidrag för användande av branschskolor, där utbildningsanordnare inom yrkesskolan kan ansöka om extra statsbidrag för att skicka studerande till branschskolor. Branschskolor har visat sig spela en viktig roll för kompetensförsörjningen, inte minst till mindre spetsyrken och investeringstunga yrken. Svenskt Näringsliv välkomnar förslaget och

anser att den möjligheten bör finnas även för yrkesvux.

Svenskt Näringsliv föreslår följande tillägg till förslagen i detta kapitel;

- De samverkande kommunerna ska kunna rekvidrera statsbidrag till utbildning inom yrkesvux som genomförs vid en branschskola. Med branschskola avses en skola som genomför yrkesutbildning på uppdrag av en utbildningsanordnare inom yrkesskolan. För att en utbildningsmiljö ska benämnas branschskola ska den rekommenderats av en branschorganisation eller kunna uppvisa ett brett samarbete om utbildning med flera arbetsgivare inom den bransch som yrkesområdet tillhör.

5.3.3. Ett samlat statsbidrag för yrkesutbildning inom komvux

Givet den stora kompetensbrist som finns i näringslivets branscher är det viktigt att kommuner och utbildningsanordnare får goda förutsättningar och ökad långsiktighet för att erbjuda ett brett utbud av yrkesutbildningar. Utredningens förslag om en flerårig grundfinansiering med möjlighet till tilläggsbidrag vid behov välkomnas. Det stärker planeringsförutsättningarna och långsiktigheten i statsbidraget och ger samtidigt möjlighet till flexibilitet.

Finansieringen av yrkesvux ska fortsatt ske inom ramen för ett riktat statsbidrag. Det är viktigt med en effektiv och transparent process där Skolverket följer upp hur medlen inom ramen för det riktade statsbidraget, både grund- och tilläggsbidrag, används. De utbildningar som anordnas ska ta utgångspunkt i de regionala planeringsunderlagen som Skolverket tar fram och efterfrågan på arbetsmarknaden.

Utredningen bedömer att de samlade förändringar som föreslås är så pass omfattande att de föreslår en ny förordning istället för att justera i den befintliga förordningen om statsbidrag för yrkesutbildning inom kommunal vuxenutbildning.

Svenskt Näringsliv tillstyrker förslag 5.3.3.

5.3.4 En flerårig grundfinansiering ger större förutsägbarhet i statsbidraget för yrkesutbildning inom komvux & 5.3.5 Skolverkets beslut om statsbidrag för yrkesutbildning inom komvux

Treårigt grundbidrag

Utredningen föreslår att grundbidragets storlek ska fastställas av staten. Eftersom statsbidraget för regionalt yrkesvux är, och varit, underutnyttjat ser Svenskt Näringsliv en risk i formuleringen "*Grundbidragets storlek ska inledningsvis fastställas till genomsnittet av det nyttjade statsbidraget för de tre närmast föregående åren.*"

Svenskt Näringsliv vill understryka vikten av att budgetutrymmet, de totala medlen som avsätts för yrkesutbildning inom komvux, värnas. De delar av statsbidraget som utgör skillnaden mellan de utnyttjade medlen de senaste 3 åren bör tillföras tilläggsporten. Förhoppningen med förslagen i kapitel 5 är att de stärkta förutsättningarna att anordna yrkesutbildning ska resultera i mer yrkesutbildning och ett bredare utbud. Det är därför angeläget att det totala budgetutrymmet för att anordna yrkesutbildning inom det riktade statsbidraget ligger kvar på dagens nivå.

Efter att staten beslutat om grundbidragets storlek föreslås Skolverket besluta om fördelning av medlen mellan de samverkande kommunerna. Det är viktigt att budgetramen och rambeslutet tas och kommuniceras i god tid inför att 3-årsperioden för grundbidraget löper ut. Detta för att undvika ovisshet och ökade upplevda ekonomiska risktaganden.

Skolverkets rambeslut om 3 år

Utredningen föreslår en ny fördelningsmodell, att Skolverket ska beräkna fördelningen av det treåriga grundbidraget baserat på antalet individer i de samverkande kommunerna som är över 17 år. Denna beräkningsmodell gynnar kommuner med många invånare, men framför allt tar det inte någon som helst hänsyn till hur kommunerna förvaltar de tilldelade medlen eller resultaten av utbildningarna.

Användandet av grundbidraget ska resultera i utbildning som dimensioneras efter Skolverkets planeringsunderlag och efterfrågan på arbetsmarknaden. Det får inte bli så att grundbidraget i stor grad finansierar yrkesvux inom vård-, omsorg-, barn- och fritidsområdet, och att yrkesutbildning som är av stor vikt för näringslivet, så som industriutbildningar, endast tillkommer vid användandet av tilläggsbidraget.

Det finns därmed behov av att ha fler parametrar än invånarantal vid tilldelning av statsbidrag för yrkesutbildning inom komvux. **För att Svenskt Näringsliv ska tillstyrka förslag 5.3.4. krävs tillägg om en tydlig uppföljning om hur de rekviderade medlen i grundbidraget används.** Uppföljningen ska innehålla uppföljning om ifall utbildningarna som anordnats tagit utgångspunkt i de regionala planeringsunderlagen och efterfrågan på arbetsmarknaden, vilka resultat utbildningarna lett till samt en kvalitetsuppföljning.

Svenskt Näringsliv förordar att utfallet av uppföljningen och resultatet av de utbildningar som blir till ska ha en tydlig påverkan på framtida tilldelning. Detta måste regleras tydligt i de instruktioner som ges till Skolverket. Se förslag om uppdrag för uppföljning och utvärdering nedan.

Tilläggsbidrag

Förslaget innebär att de samverkande kommunerna kan ansöka om ytterligare medel, utan krav på medfinansiering, när grundbidraget är in-tecknat. Det är viktigt att medlen i grundbidraget för året är in-tecknat innan medel för tilläggsbidrag kan ansökas om, för att undvika att medel låses in för att sedan skickas tillbaka.

Rekvirering istället för ansökningsförfarande

Utredningen föreslår att nuvarande ansökningsförfarande tas bort och ersätts av en ny modell där de samverkande kommunerna kan rekquirera medel från rambeslutet från Skolverket.

Svenskt Näringsliv förordar att Skolverket får två uppdrag kopplat till den nya modellen:

1. Skolverket får i uppdrag att utvärdera effekterna av den nya fördelningsmodellen.
2. Skolverket får i uppdrag att utvärdera den nya modellen för rekquirering samt följa upp hur medlen används, i vilken utsträckning användandet speglar de regionala planerings- och dimensioneringsunderlagen samt mäta resultat och kvaliteten i utbildningarna.

En viss utvärdering bör ske redan efter första året huruvida bidragshanteringen fungerar utifrån den nya lagstiftningen/förordningen i syfte att snabbt kunna korrigera eventuella problem. Löpande utvärderingar bör även ske och en större översyn bör ske efter 4 år.

Svenskt Näringsliv tillstyrker förslag 5.3.4.och 5.3.5. och förordar att Skolverket får uppdrag enligt ovan.

5.3.6 Kommunernas medfinansiering

Utredningen vill skapa ökad enhetlighet inom statsbidragen och föreslår att all yrkesutbildning inom yrkesvux ska medfinansieras av kommunerna. Dock ska kostnaderna inte öka för kommunerna, utan medfinansieringsgraden sänks till 30 %. Ett harmoniserat och förenklat regelverk kring medfinansiering, där all utbildning medfinansieras, underlättar dels för kommunerna, dels i kommunikation kring yrkesvux.

Den effekt Svenskt Näringsliv önskar se av utredningens förslag är att det bidrar till att bredda utbudet av yrkesutbildning, då kostnaderna för kommunerna att bedriva utbildning inom statsbidraget för yrkesvux minskar genom att de får en större andel finansierad av statsbidraget.

Svenskt Näringsliv tillstyrker förslag 5.3.6. och förordar att Skolverket får i uppdrag att följa upp och utvärdera utfallet och resultaten av förändringen i medfinansieringsgrad samt att det tas upp i delegationens, som föreslås i kapitel 12: *Uppföljning och utvärdering*, arbete.

5.3.7. Statsbidrag för yrkesutbildning inom komvux ska räknas upp

Statsbidragsnivåer som i större utsträckning avspeglar de faktiska utbildningskostnaderna ökar incitamenten att erbjuda ett bredare utbud av yrkesutbildning som efterfrågas på arbetsmarknaden, även de yrkesutbildningar som är mer kostsamma att bedriva.

Ersättningen per utbildningsplats bör i så stor utsträckning som möjligt följa den faktiska utbildningskostnaden. Svenskt Näringsliv kan inte avgöra om 20 % är en lämplig nivå att höja statsbidragsnivåerna med, men instämmer i utredningens ambition att statsbidragsnivåerna bör höjas för att i större utsträckning täcka kostnaderna förknippade med att bedriva utbildning. Det är en förutsättning för att fler, inte minst dyrare, yrkesutbildningar ska kunna bli till.

Svenskt Näringsliv vill förtydliga att det ökade anslaget när statsbidragsnivåerna höjs måste komma utbildningen och eleverna till del. Detta oavsett om utbildningen sker inom kommunal eller privat regi.

Svenskt Näringsliv **tillstyrker förslag 5.3.7.** och förordar att Skolverket får i uppdrag att följa upp och utvärdera utfallet och resultaten av förändringen i statsbidragsnivåerna samt att det tas upp i delegationens, som föreslås i kapitel 12: *Uppföljning och utvärdering*, arbete. Svenskt Näringsliv vill även understryka behovet av ytterligare åtgärder, enligt nedan.

Ytterligare åtgärder för branschskolor och investeringstunga miljöer behövs

Som nämndes i inledningen på detta kapitel krävs fler åtgärder för att underlätta och få till ett bredare utbud som inkluderar mer investeringstunga utbildningar. Svenskt Näringsliv hade önskat se förslag kopplade till investeringar i och utveckling av utbildningsmiljöer och möjlighet att ansöka om extra statsbidrag för att skicka elever till branschskolor.

Inte minst hade en tydligare koppling till förslaget från utredningen *Framtidens yrkeshögskola – stabil, effektiv och hållbar* (SOU 2023:31) kring ett statligt investeringsstöd

för investeringstunga miljöer (förslag under kapitel 7.8.2) varit välkommet. Ett sådant investeringsstöd skulle kunna utgöra ett viktigt komplement till höjda statsbidragsnivåer och Svenskt Näringslivs förslag om möjlighet att ansöka om extra statsbidrag för att skicka elever till branschskolor (se inledning av kapitel 5).

Motsvarande höjning av statsbidraget för mottagande av lärling

Likväl som att kostnaden har ökat för att anordna utbildning har även kostnaden för företagen att ta emot lärlingar ökat. Svenskt Näringsliv förordar att ersättningsnivån till arbetsplatser som tar emot lärling bör räknas upp i samma grad som statsbidragsnivåerna.

Att ta emot en elev på lärlingsutbildning är förenat med kostnader för företaget. Dels handlar det om praktiska kostnader som arbetskläder och andra essentiella saker som krävs för att vistas på en arbetsplats. Men en person under utbildning kommer att påverka effektiviteten i arbetslaget, speciellt för den person som är handledare. Om arbetsuppgifter genomförs långsammare har det en påverkan på företaget. Detsamma gäller en ökad materialåtgång, en person som genomgår en utbildning kan inte förväntas att genomföra ett perfekt jobb. Det måste finnas utrymme för misstag under lärandet. Men även det är förenat med kostnader för företaget. Alla kostandsexempel påverkas av de allmänna kostnadsökningarna i samhället. Med det i åtanke är det rimligt att ersättningsnivåerna för att ta emot en lärling räknas upp på samma sätt som statsbidragsnivåerna.

Ersättningen för att ta emot lärling i Norge är fyra gånger så hög som i Sverige. Norge erbjuder ca 176 000 sek per lärling och år i jämförelse med Sverige där motsvarande ersättning i Sverige är ca 40 000 sek per lärling och år med en viss variation beroende på om företaget har genomfört handledarutbildning eller inte.

5.3.8 Statsbidraget för lärlingsvux och kombinationsutbildningar differentieras

Svenskt Näringsliv delar utredningens resonemang och tillstyrker förslag 5.3.8.

5.4.2 Yrkesvux ska kunna innehålla förberedande yrkesutbildning

Utredningens förslag innebär stärkta möjligheter att rusta individer inför yrkesutbildning på gymnasial nivå. Förhoppningen är det innebär att fler elever får förbättrade förutsättningar att tillgodogöra sig den gymnasiala yrkesutbildningen, stärka genomströmningen och vägen till jobb. Svenskt Näringsliv tillstyrker förslaget.

5.5 Yrkesråden behöver utvecklas

Svenskt Näringsliv tillstyrker utredningens förslag och förordar en nära samverkan med bransch- och arbetsgivarorganisationer samt de nationella programråden i arbete med att utarbeta stöd enligt förslaget.

Svenskt Näringsliv delar utredningens bild av att yrkesrådets roll behöver utvecklas och stärkas. För att stärka företagets engagemang i yrkesråden behövs en tydlig rollfördelning och ett reellt inflytande över yrkesutbildningen.

Svenskt Näringsliv ser behov av ett omtag i rådsstrukturen på nationell, regional och lokal nivå rörande yrkesutbildningen på gymnasial nivå, där yrkesråden utgör en lokal funktion: Gymnasieskolans lokala programråd och yrkesråden bör om möjligt vara gemensamma och göras om till lokala branschråd. Samma lokala branschråd kan med fördel vara kopplade till flera olika utbildningsanordnare. Råden har en central roll för att det arbetsplatsförlagda lärandet ska fungera och för att dialogen mellan arbetsplats och skola är god. De lokala branschråden kan också stötta både handledares och yrkeslärares arbete. De lokala branschråden ska också ha en tydlig roll vid Skolinspektionens inspektioner och kvalitetsgranskningar. I de fall branscher har olika former av collegekoncept ska de i första hand användas som lokala branschråd. De lokala branschråden ska till största del bestå av lokala företagsrepresentanter, och en arbetsgivare ska vara ordförande.

Kapitel 6: En reformerad lärlingsutbildning för vuxna

Inom ramen för utredningens uppdrag om att föreslå en ny utbildningsmodell som skapar en starkare koppling mellan arbetslivet och utbildningarna, där arbetslivet ges ökat ansvar fanns stora möjligheter att utveckla yrkesvux som helhet, där företagens inflytande och engagemang stärks. Svenskt Näringsliv beklagar att utredningen valde att tolka direktivet snävt och avgränsa den nya utbildningsmodellen till att endast handla om lärlingsutbildning. Att företagens inflytande stärks är viktigt för utbildningarnas kvalitet och attraktivitet.

Sverige har en lång tradition av lärlingsutbildningar. Framför allt kollektivavtalade lärlingsutbildningar. Men lärling är också ett begrepp med många olika betydelser i utbildningssystemet och på arbetsmarknaden. Inom gymnasieskolan finns gymnasial lärling, där lärlingen antingen kan betraktas som elev eller att vara anställd. Inom komvux finns vuxlärling, och ovan nämnda, kollektivavtalade lärlingar och företagslärlingar.

Svenskt Näringsliv anser att det är problematiskt att nästan all utbildning med mycket praktik/apl benämns som lärlingsutbildning och anser att det finns behov av att renodla begreppen kopplat till lärling. Det är bra med mycket praktik, men enbart mycket praktik gör inte en utbildning till en lärlingsutbildning enligt Svenskt Näringslivs definition. Svenskt Näringsliv anser vidare att det behöver finnas en effektiv struktur med fungerande stöd till företagen samt ekonomiska incitament för företag som tar emot elever för lärande på arbetsplatsen, oavsett om det är en yrkesutbildning med stor andel apl eller om det är en lärlingsutbildning enligt Svenskt Näringslivs definition.

För Svenskt Näringsliv är följande principer viktiga när det gäller lärling.

- Lärlingsutbildning ska vara efterfrågestyrt, endast erbjudas om arbetsgivaren anser att lärling är rätt utbildningsform.
- Respektive bransch ska avgöra om lärlingsutbildningar en lämplig utbildningsform och besluta om dess utformning.
- Lärlingen ska vara anställd hos företaget.
- Arbetsgivaren avgör vem som erbjuds att anställas som lärling.
- Branschen ska involveras i kvalitetssäkring, fokus på läranderesultat.
- Det behövs stärkta incitament för näringslivet att ta emot lärlingar.

Det finns inget självändamål i att antalet som läser en lärlingsutbildning ska öka. En ökning ska enbart baseras på efterfrågan från branscher och företag som anser att lärling är en lämplig utbildningsform för företagets kompetensförsörjning. Det är också viktigt att poängtera att lärlingsutbildningen aldrig kan ersätta behovet av investeringar i utbildningsmiljöer eller för att sänka en utbildningsanordnares kostnad för utbildningen.

Utredningen gör också en jämförelse mellan länder om hur vanligt det är med lärlingsutbildning. Svenskt Näringsliv vill påpeka att olika länders system kraftigt skiljer sig åt och det är svårt att göra jämförelser mellan länder. Det finns skillnader i traditioner, stöd och strukturer. I Norge är ersättningsnivån drygt 4 gånger högre än i Sverige till arbetsplatser som tar emot lärling. Men det finns också skillnader i, vilket kanske är viktigast av allt, arbetslivets inflytande. Sverige är ett av de länder i Europa där arbetslivet har minst formellt inflytande över yrkesutbildningen.

Svenskt Näringsliv delar inte utredningens utgångspunkt att arbetsgivare skulle ha ett svalt intresse av att engagera sig i vuxenutbildningen. Däremot delar vi utredningens bedömning om att arbetsgivare bör ges ökat inflytande och ansvar över lärlingsutbildningen inom komvux, men menar att det bör gälla regionalt yrkesvux som helhet.

En lärlingsutbildning måste kompletteras med skolförlagt lärande. Det finns flera skäl till det. Vissa arbetsmoment måste eleven utbildas på i säkra läromiljöer och på många arbetsplatser är det farligt för en individ att vistas på utan utbildning. Branschen måste därutöver ha ett avgörande inflytande över lärlingsutbildningens utformning. Olika branscher och yrken har olika behov av att kunna anpassa utbildningarnas utformning. I vissa fall är det helt avgörande med en inledande skolförlagd period, i andra fall går det utmärkt att inleda på en arbetsplats alternativt utforma lärlingsutbildningen på ett sådant sätt att eleven är växelvis på arbetsplats och i den skolförlagda delen av utbildningen.

6.3.1. Lärlingsutbildning i komvux bör regleras i lag

Svenskt Näringsliv tillstyrker förslaget. Mängden tid på en arbetsplats är en av flera saker som särskiljer en lärlingsutbildning mot annan utbildning. Svenskt Näringsliv delar utredningens bedömning att den gränsen bör gå vid 50 procent av en utbildning. Svenskt Näringsliv vill samtidigt påminna om att där det finns fungerande yrkesråd är utmaningen med att hitta apl-platser väsentligt mindre. Det är viktigt att lärlingsutbildningen bygger på en efterfrågan från arbetsgivare. Det finns också stora skillnader både inom och mellan branscher för när lärlingsutbildning är en lämplig utbildningsform vilket kräver att branschernas inflytande över den gymnasiala yrkesutbildningen som helhet behöver öka.

6.3.2 Utbildningskontrakt bör regleras i skollagen

Svenskt Näringsliv tillstyrker förslaget. Ett utbildningskontrakt mellan skolan, eleven och arbetsgivaren är viktigt för att säkerställa god kvalitet och relevans på utbildningen. Det är även viktigt att alla parter är väl införstådda med respektive parts ansvarsområde och att det finns en stor förutsägbarhet kring vad det är som ska utföras och uppnås. På så sätt ökar förutsättningarna till att utbildningen leder till önskat resultat.

Svenskt Näringsliv anser att det bör upprättas utbildningskontrakt vid all form av yrkesutbildning som innehåller apl.

6.3.3 Avtal om lärlingsutbildning

Svenskt Näringsliv avstyrker förslaget kring avtal om lärlingsutbildning. Vi anser att utredningens syfte med avtalet redan uppnås i utbildningskontrakten som behandlas under avsnitt 6.3.2. Några ytterligare avtal utöver utbildningskontrakten är inte nödvändigt.

6.3.4. Lärlingsråd

Svenskt Näringsliv avstyrker utredningens förslag på lärlingsråd. Den viktigaste faktorn för att skapa yrkesutbildning av hög kvalitet, relevans och attraktivitet är samarbetet mellan arbetslivet och utbildningsanordnare, både på nationell och lokal nivå. Med fungerande lokala programråd och yrkesråd är det lättare att hitta apl-platser och stärka yrkesutbildningens kvalitet. Svenskt Näringsliv anser inte att det behövs någon ytterligare lokal samverkansstruktur för gymnasial utbildning och hade hellre sett en ökad koordinering mellan vuxenutbildningens yrkesråd och gymnasieskolans lokala programråd. Lärlingsråd skulle skapa en onödig administration och öka belastningen på företagen vilket riskerar att leda till negativa effekter och mindre yrkesutbildning.

6.3.5 Den med förutsättningar att tillgodogöra sig utbildningen ska prioriteras

Svenskt Näringsliv tillstyrker förslaget och välkomnar att utredningen sätter större fokus på kompetensförsörjning, så som behövs för all yrkesutbildning inom yrkesvux.

6.3.6 Nya urvalskriterier till lärlingsutbildning

Svenskt Näringsliv förordar i första hand att Svenskt Näringslivs förslag om urvalsregler i inledningen av kapitel 4: *Från ansökan till antagning* ska gälla för urval till all sammanhållen yrkesutbildning inom yrkesvux, däribland lärlingsutbildningen:

- Urvalsreglerna i förordning (2011:1108) om vuxenutbildning ska ändras när det gäller sammanhållen yrkesutbildning inom komvux. Vid urval ska hänsyn tas till vilken sökande som har bäst förutsättningar att tillgodogöra sig utbildningen och arbeta inom yrket som utbildningen förbereder för.

I andra hand tillstyrker Svenskt Näringsliv utredningens förslag.

Svenskt Näringsliv anser att den med bäst förutsättningar att tillgodogöra sig utbildningen och arbeta inom yrkesområdet ska prioriteras inom all regional yrkesvuxutbildning. Inom lärlingsutbildning enligt Skolverkets och utredningens definition ska den person som arbetsgivaren anser bäst lämpad antas till utbildningen. Svenskt Näringsliv förordar att företag och arbetsgivare involveras i antagningsprocessen.

6.3.7 Arbetsgivare ska själva kunna välja lärlingar

Svenskt Näringsliv tillstyrker förslaget och anser att det enda sätt en individ kan bli lärling, enligt Svenskt Näringslivs definition, är om en arbetsgivare väljer individen.

6.3.8 Gymnasial lärlingsanställning - en ny möjlighet för vuxna till anställning under utbildningen

Svenskt Näringsliv tillstyrker utredningens förslag om att utvidga lagen om gymnasial lärlingsanställning till att omfatta även elever som genomgår lärlingsutbildning inom komvux.

Svenskt Näringsliv delar inte utredningens bedömning om att arbetsmarknadens parter ska ingå en principöverenskommelse om villkoren för gymnasiala lärlingsanställningar. Det är upp till kollektivavtalslutande parter att avgöra om ett kollektivavtal om lärlingsanställning ska upprättas eller ej.

Kapitel 7: Det behövs bättre förutsättningar att snabbt möta nya stora utbildningsbehov

Svenskt Näringsliv välkomnar utredningens förslag då det kan finnas behov av ytterligare medel för yrkesutbildning under särskilda förhållanden, så som stora företagsetableringar. Förslaget kompletterar utredningens förslag om tilläggsbidrag i kapitel 5, då medlen i förslag 7.2.1. kan sökas av en enskild kommun och utbildningarna är riksrekryterande.

7.2 Det behövs bestämmelser inom komvux för att kunna möta särskilt stora utbildningsbehov

Svenskt Näringsliv tillstyrker delarna av förslaget som rör bestämmelserna i skollagen, riksrekrytering, att dessa utbildningar ska vara statligt finansierade och vill kommentera den avslutande delen gällande förslag om förändrade urvalsregler:

Kompetensbristen är utbredd över hela landet och finns i alla sektorer. Svenskt Näringsliv vill betona att det inte behöver vara en pågående företagsetablering för att kompetens- och utbildningsbehoven ska vara stora. Många branscher har saknat tillgång på rätt kompetens i många år, vilket har lett till en uppbyggd kompetensbrist. I snitt upplever 7 av 10 företag, oavsett bransch, att det är svårt att rekrytera. Ett exempel är plåt- och ventilationsföretagen där 92 procent av företagen upplever att det är svårt att rekrytera medarbetare. Motsvarande siffra för Teknikföretagen är 80 procent. Förändrade urvalsregler bör därför vara möjliga att använda för urval till all sammanhållen yrkesutbildning i yrkesvux.

Svenskt Näringsliv förordar i första hand att Svenskt Näringslivs förslag om urvalsregler i inledningen av kapitel 4: *Från ansökan till antagning* ska gälla för urval till all sammanhållen yrkesutbildning inom yrkesvux, däribland utbildning vid stora utbildningsbehov:

- Urvalsreglerna i förordningen om vuxenutbildning ska ändras när det gäller sammanhållen yrkesutbildning inom komvux. Vid urval ska hänsyn tas till vilken sökande som har bäst förutsättningar att tillgodogöra sig utbildningen och arbeta inom yrket som utbildningen förbereder för.

I andra hand tillstyrker Svenskt Näringsliv utredningens förslag om förändrade urvalsregler.

7.2.1 Kommuner med särskilt stora behov av utbildning bör kunna få extra tilldelning av statsbidrag

Svenskt Näringsliv tillstyrker förslaget och understryker vikten av att utbildningsutbudet ska spegla kompetensbehovet på arbetsmarknaden. Svenskt Näringsliv förordar att Skolverket får uppdrag att följa upp och utvärdera utfallet och resultaten av förändringen samt tas upp i delegationens, som föreslås i kapitel 12: *Uppföljning och utvärdering*, arbete.

Kapitel 12: Uppföljning och utvärdering

12.1 En delegation för uppföljning av nya reformer ska inrättas

Svenskt Näringsliv tillstyrker utredningens förslag. Det är viktigt att följa upp de reformer som kommer att genomföras som resultat av denna utredning och planerings- och dimensioneringsreformen.

Svenskt Näringsliv delar utredningens syn på delegationens uppgifter som finns listade i punktform i betänkandet och anser att delegationen bör fokusera sitt arbete på att följa upp och utvärdera de samlade reformer som sker inom yrkesutbildning på gymnasial nivå för vuxna. Det finns behov av att följa och stötta reformerna på ett samlat sätt då de olika reformer som håller på att implementeras och kommer att implementeras annars riskerar att endast utvärderas var för sig. Delegationens uppdrag bör alltså fokuseras kring en övergripande, samlad uppföljning och utvärdering av alla reformer som sker inom ramen för den gymnasial yrkesutbildningen och utgöra ett viktigt komplement till de uppdrag till Myndigheten för yrkeshögskolan och Skolverket om implementering och uppföljning.

Gällande uppföljning och utvärdering av yrkesskolan bör fokus ligga på att synliggöra vilken grad yrkesskolan bidrar till den nationella kompetensförsörjningen och till ett breddande av utbudet av yrkesutbildning på gymnasial nivå samt eventuell påverkan på övriga utbildningsformer.

Utredningen lyfter möjligheten att knyta referensgrupper till delegationen. Om företrädare för näringslivet sektorer inte ryms i delegationen förordar Svenskt Näringsliv att de ska samlas i en sådan referensgrupp.

Svenskt Näringsliv anser att tiden under vilken delegationen ska verka bör vara öppen för regeringen att besluta om. Flera av de reformer som föreslås tar tid att implementera och se effekter av, därmed bör år 2028 inte ses som slutdatum. Redovisning från delegationen bör ske löpande.

Kapitel 13: Uppföljning och utvärdering

13.1 Ikraftträdande av förslagen om yrkesskola

Här vill Svenskt Näringsliv hänvisa tillbaka till principerna och resonemangen som lyfts fram under inledningen av remissvaret avseende kapitel 3: *En ny yrkesskola för vuxna*. Svenskt Näringsliv delar utredningens uppfattning att det är viktigt att undvika glapp mellan pilotverksamheten och ikraftträdandet av yrkesskolan som permanent utbildningsform, i enlighet med utredningens förslag.

FÖRENINGEN SVENSKT NÄRINGSLIV

Stockholm 2024-06-10

Mia Bernhardsen
Chef avdelningen för Kompetensförsörjning
Svenskt Näringsliv

Hanna Cederqvist
Expert kompetensförsörjning
Svenskt Näringsliv